

ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ԿԱՐԾԵԱՑ
ՀԱՆԴԷՍ ՇԱՐԱԹԱԿԱՆ

Ներշնչին գինը դահեկան կանխիկ	60
Կիսաշրջանը	50
Մէկ թիւը՝ փարսյ	50
Ծանուցմանը տողն է դահեկան	2

ԹԻԻ 60 ՓԵՏՐՈՒՄԸ 21

Իսկ անդին՝ խեղճ էրիկը կելլէ, կը նայի որ
կնիկը չի կայ, կը հարցնէ, կը վնասուէ, վերջա-
պէս խելքով կը դռնայ, ու ձառքովը դրածի
պէս կուգայ պալտն օձիքը ձեռք կանցունէ,
պատտօնը կը քաշէ, կիւրիւլթիւ բաթըրտը մը
ըսելնիքէն, կինը խտէր խտէմէզ ապստամ-
բութեան դրօշը կը պարզէ ու ճանաչէր առջին

դնելով, հետեւաբար ամբողջ ընտանիք մը տակն ու վրայ կըլլայ եղեր, հոգ չէ բարեկենդան է :

Անդին ուրիշ կին մը, մինչդեռ առտուանց դէմ պալօյէն ելած՝ յողնած դադրած՝ սէտեայով իւր հիւրընկալին կերթայ, էրեկը վրայ հասնելով կ'ոճը կատաղի ցամաք մը՝ ետ դառնալ կը հրամայէ, բայց եկուր նայէ որ սէտեաճիները թող չեն իտար՝ ըսելով թէ՛ պիղ խօսածայի թախսիմէ գատար իբր մէճիտիցէ պաղար էտուսիս, իլլա օրայա թէսլիմ իտէրուս :

— Ծանխիմ թիւէյի, պու պէնիմ դարի :

— Պիղ պիւմէզուսի, քիմ օլուրսա օլտուն, վէր իբր մէճիտիցէ, ալ սանա օլտուն :

Ինչկիցէ մարդուն ճարը հասնելով ստակը կը վճարէ, ու կինը նորէն ծախու առած ի պէս հրաշափառ խախուրթեամբ տուն դառնալով մահալլէն ալթիւսթ կըլլայ եղեր հոգ չէ, բարեկենդան է :

Ուրիշ տեղ մ'ալ խուսմը մը մուչինալըներ ճիճիլի փողոցը տուն մը մանելով, զուարճութեան պատրուակաւ տանը մէջ բան չեն թուելով կը թալլեն ու դուրս կ'ելլեն : Խեղճ Պատուրը ասոնց ետեւէն կը վազցունեն զանոնք գտնելու համար, ան ալ ազփոր ծեծ մը կուտէ ետ կը գաւնայ : Քիւֆիւր, կիւնահ, լալայներ, մարողներ, ծեծ կըվաք կըլլան եղեր, հոգ չէ, բարեկենդան է :

Եւ այս եղելութեան մանրամասն պարագաները ահա հետեւեալներն են :

Մուչինայակիր գողերը գործերնին աղւոր մը տեղաւորցնելէն ետքը, դուրս ելլելուն պէս տանը միամիտ տիկինը կըսէ :

— Քա ախճիկներ, ինտոր աղւոր էլլէնմիշ էզանք սա մուչինալըներուն հետ . անոնք չալեցին, դուք խաղացիք, հէլէ հալէսնիդ առիք, տէյմէ հալով ասանկ օր ծառք չկնար . ասոր ինչ ընէք հոգ չէ, բարեկենդան է : Պարէ էլաւ ըլլաւ, հայտէ էլէք հալըր եղէք, շոկուեցէք, սէյիբի մ'ալ երթանք :

— Քա վոլ :

— Զիտէք, աս դիշեր վարդանանց զօրա վարացը ծօղրու եօլու չալըններով սիւրիւ սէլէթ ալայով պիտի անցունեն . ասկէց աղէկ սէյիբ տահա ինչ կըլլայ, վայնի վրան մամեր :

նուգ՝ պէտք չէ՞ր որ աչքը պայ ըլլար տէտենար :

— Աղէկ ըսիր մարիկ, Քա հայտէ վրանիս հաղնիք :

— (վեր վար վազվզելով) Ծուներ կլխուս, քա ֆիստանս չիգայ. — խառիֆէ մանթօս. — տօլապները պարպուեր է. — աս ինչ է. — կող է մտեր. — վայ մարիկ. — էյ մըսեր, հիւնայ խեղքիւ կուգայ. — աս ինչ պան էր թէփէնիս եկաւ. — վասուրիկ, սա սօխախին դուռը ել աէ պօռա տուռ արային կոխնիւս Ժողվենք, պէլքի սա կողերը պըռնուին. — ինչ, ան եկողները կող էին, հապա օննիկն է, Գիրգորիկն է կըսէիք կոր նէ. — էս ինչ դիւանամ, էրէսնին կոյ՝ իշտէ անոնց լըմանցուցի, քա անընտոր թէքլիֆիդէ տան մարդուն պէս վեր վար կելլային կ'ըննալին — քա տուտու, ես հասկցայ մասօր, ամա ինչէն պիտի ըսես, ես կիտեմ ես . . . անոնք մօլթլախա կէշ մարդիկ էին — էյ սուս, չենեհներս կզպուի կոր . հասկցայ կըլխիս եկածը, մարդուս ինչ ճուղապ տալու է իրինկունը, սա եղած պաները նայէ, ցըք . . . ցըք . . . ցըք . . . — Քեզի բան մը ըսեմ տուտու՝ հոգ մ'էր, բա երեկենդան է :

— Սա՛ նայէ, ինչ կըսէ, խելքին եկեր է :

— Էյ չի գայնէ, ամօթ է հոգի :

— Աս պղտիկ բան չէ . քարակէօղին քոյուսու, սօղրա չըդար օյսնու :

— (Սպասաւորը կանչելով) Ժօ Պատուր, տունը կող է մտեր, կլխեն :

— Ավա՛, ինչ կասես տըտու խանըմ :

— Հա՛ ես, ինչ պիտի ըսեմ : Ծօ դուն աս տեղը մարդ չէիր, ընտոր քէօրի պէ չի տեսար աստար պաները կընէին :

— Էս ինչ անիմ, շախկա կանին ասացի, տիւք ել խաղցաք, էս ալ խասկըցայ որ պարեկամ են :

— Վայ կըլխուտ, ասանկ պարեկամ կըլլայ :

— Ինչ կիտընամ տիւք ել էնկանտար խաղցաք, չալիկնիկտեր տըրէցիք օրթան, տըռաւուոց խանեցիք, Կիրիկոր աղէ, Ակէօք աղէ ասեցիք, պըլլուաք խաղցաք, մըկայ էլ կասէք որ խուրխուղ տիւր :

— Ինչ էնէ, ճանըմ Պատուր աղբար, քու զու՛մ պատուր աղբար պապայիդ հոգուն, դուրս

նակէ՛. վերջապէս իւր կացութիւնը գործնա-
կանապէս անհրաժարելի պէտք մը կ'ենթադ-
րէ՞ ազդին համար :

Հռովմէականաց պատրիարքարանը մեր այս
հարցման գալով՝ երկու գաղափար չունի . նա
համազուտ է որ իւր փարախէն ելած մէկ ոչխա-
րի մ'անդամ այս կողմը դիմելուն . յոյս չի կայ .
Անոր այս աներկբայ համազուտն չէ՞ր որ դորժը
մինչեւ ցայս վայր բերել յանդգնեցուց : Ան-
խնայ փարուեցաւ՝ քանզի գիտէր որ իրմէ բա-
ժանեալը անապաստան պիտի մնայ . բայց զոր
չէր գիտեր և հաւատար՝ այն է թէ հաղարէն
աւելի՞ տնէ բաղկացեալ հասարակութիւն մը ,
առանց պատրիարքի և վէճիկի և եասախճի-
ներու կրնայ ապրիլ եղեր . ի՞նչ զարմանալի
տարօրինակ բան :

Ահա հասարակութիւն մը որ իւր խնդիր-
ները պատրիարքարանի դիւանէն չանցընելով
ուղղակի տէրութեան պիտի մատուցանէ , և
կարելի է թէ ըստ առաջնոյն չորս ամիսէ լին-
նալու գործը մէկ շաբթու մէջ կատարել տայ . .
կըլլայ մի :

Այս եղած տեսնուած կամ լսուած բան է
որ՝ հասարակութիւն մը սա կամ նա կըրտա-
կանը Պատրիարք կարգելու համար՝ երկու ե-
րեք տարին անդամ մը կուի չի յարուցանէ , և
այս իրեն կարեւոր խնդիր մը չընէ , քանի որ
ըստ ինքեան խիստ օգտակար հետեւանքներ
ունեցող խնդիր մըն է : Վերջապէս Հակահա-
սունեան եղբարք այս միտքին սխալած չըլլան ,
թող լաւ խորհին . մեր պատրիարքարանի դըռ-
ները բաց չէ՛ն , ի՞նչ կը տարտամին : Եթէ Սահ-
մանագրութիւնը մեռած ըլլալէն կը վախնան ,
մեք իրենց կ'իմացնեմք 'ի լրոյ թէ՛ անդամա-
լոյծ է բայց կ'ապրի . անոր բժշկութիւնը միայն
ուր պառկած ըլլալը դիտնալուն և օգտփո-
խութեան տարուելուն վրայ է :

Այս դժուարին պաշտօնը կատարելու հա-
մար արդեօք մեր Հակահասունեան եղբարք
մեզի ձեռնառու ըլլալ պիտի հաճին Այս
խնդիրը ժամանակը միայն պիտի լուսաբանէ :

ԻՐԱՆԻԱՅԻՆ ԵՒ ԻՐ ՓԱՍՏԱՐԱՆԸ

Իրաւաբան փաստաբանը , Արմաշու Յաւույ 43
թուով , առանց սող մ'անգամ յառաջ բերել
լու Մարտի 32 համարաւ . մեր հրատարակած
յօդուածէն և ըստ այնմ փաստաբանելու , Յա-
ւույան առակախօսութեամբ , հրեայն հնարի-
մացութեամբ , Զոհրէան իմաստասիրութեամբ ,
որոտաձայն բացադանչութեամբ և ամենայն
չուկայական հայհոյութեամբ կը յարձակի մեր
վրայ , ջանալով փրփրաշունչ շատախօսութեամբ
պարզ ճշգրտութիւնը խեղդամահ առնել և խըն-
դիրը այլալիւ . Սակայն մենք , որ հայհոյական
հանձար չունինք և գոռում գոչումէն աչ եր-
բէք չենք երկնչիր , հայհոյանքները փաստա-
բանին իրեն կը թողունք , որոտումները կ'ար-
համարհենք և օձիքէն բռնելով՝ վերստին ճշ-
մարտութեան ատենի առջեւ կը հրաւիրենք
զինքը ու կը ստիպենք առանց հայհոյելու փա-
տաբանել :

Ասացէ՛ք մեզ , ինքնակոչ փաստաբան , որ
հարցումի անպատասխանի թողած ենք և որ
դաւանութիւնդ համաձայն չէ պապական դա-
ւանութեան , թուենք մի առ մի :

Ո՛չ ապաքէն յայտնեցինք ձեզ , մեծախօս
փաստաբան , որ չարաչար կը մեղանչէք Հա-
յաստանեայց Եկեղեցւոյն դէմ , երբ վերջին
Օծման խորհրդոյն մէջ իւր չգործածելն Բարեկե-
ղիքէն կը համարիք , ինչպէս՝ և կը համար Գա-
թրքեան իւր Տաքէթ-Եթէան գրքին մէջ . ինչէն
չարժեալ և որով իշխանութեամբ սպառազին-
եալ՝ կայսանէք այս հանրացած սովորութիւ-
նը . Միթէ խաչը , Աւետարանը , աղօթքը և
ընթերցումը , զորս սահմանած են նախնիք
անդժօր են ձեզի համար առանց իւր գործա-
ծելու ինչպէս և պապականաց համար . Միթէ
Ս. Շնորհալին յայտնապէս չըսէր . « Ո՛չ իւզն
տայ զառողջութիւն հիւանդին , այլ անուն
Տեառն » . Իսեցէ՛ք , թէ ի՞նչ կը դրեն Արեւել-
եան Հայոց վարդապետները առ Գրիգոր Անա-
ւարդեցի կաթողիկոսն 'ի Եկեղիկա . « 'ի հարցն
ոչ ունիմք սովորութեամբ աւանդեալ մեզ
(ձէթ օրհնելն հիւանդաց և մեղուցեց) կար-
ծեմ և համարձակութիւն յոյժ մատուցանէ ժը-

րադուսնիցն՝ ի մեզս՝ մեզօք տպականել զողիւն յուսով ձիթին սակաւ դրամիկ մսխել և ձէթ օրհնել և արդարանալ։ Այդ գիւտք շահիցն ի բաց ընկեցի ի մէջ և ընդ հարցն շաւիղ անայթաք ընթացողք ոտիւք։ Օրհնէմք։

Ո՛չ ապաքէն յայտնեցինք ձեզ, անհմատ փաստաբան, որ սաստիկ կը մեղանչէք պատմական ճշմարտութեան դէմ, երբ ժառանգական եկեղեցականութիւն կ'ընդունիք։ Ի՞նչ պատասխան տուիք, երբ ժառանգականութեան կանոն պահանջեցինք ձեզմէ և յայտնեցինք, որ Հայաստանեայց եկեղեցին թաղէոս և Բարդուղիմէոս առաքելներէն կըսկըսի և ոչ թէ ի Ս. Լուսաւորէն։

Ո՛չ ապաքէն յայտնեցինք ձեզ, հոգեքննին փաստաբան, որ չարաչար կը սխալիք իրաւունքն հետ, Հայաստանեայց եկեղեցւոյ դաւանութեան նկատմամբ, երբ քաւարանական վարդապետութիւն կ'ընդունիք «Հոգւոյ եկեղեցւոյն» և այժմ իրաւունքն չըկայ, կըսէք։ Իրաւունքն երբ 84—85 Միթէ ի կոյսն իրաւունքն խօսքերը կը համապատասխանեն հոռովմէական աստուծոյ (բարեբաւ)։ Միթէ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ յուսան և աղօթելն վասն ննջեցելոց կը նշանակէ աննիւթ հոգւոյ համար և ամենատես Ստուծոյ առջև նիւթական սենեակներ և ծածկութեան պատապարաններ ստեղծաբանել ըստ պապականաց։ Ո՛վ ժպրհեցաւ երբէք Աստուծոյ խորհուրդը քննել և անոր դաղանիքը զննել, անոր դատաստանը ձեռքէն առնուլ և ննջեցելոց հոգիները աստուծոյն ի աստուծոյն փոխադրել, եթէ ոչ միջնադարեան պապական շահամոլութիւնը, որ իւր մարմնաւոր իշխանութիւնը կանգուն պահելու համար սկսաւ Աստուծոյ հոգեւոր իշխանութիւնը և արքայութիւնը ասոր և անոր վրայ փաճառել։

Ո՛չ ապաքէն յայտնեցինք ձեզ, խորհրդաքննին փաստաբան, որ իրաւունքն հետ կը ծաղրէք Հայաստանեայց եկեղեցւոյ առաքելական վարդապետութիւնը, երբ Հոգւոյն Սրբոյ ի Հօրէ բղխման կամ ելման խոստովանութիւնը կուզէք բառախաղութեամբ և բանասիրութեամբ նկատել և ոչ թէ հաւատով և երկիւ-

ղածութեամբ։ Ի՞նչ պատասխան կը պահանջէք մեզմէն կամ ի՞նչպէս ընդունեցիք այս խօսքերը, որով ձեզ պատասխանեցինք. «Հոգին ճշմարտութեան ի Հօրէ ելանէ»։ Աստուծոյն։ Որք զՀոգին Սրբը ի Հօրէ և յՈրդւոյ հաւասարապէս տան բղխեալ ի յաւիտենից՝ մոլորին։ . . . ԶՀոգին Բարեբաւ ասեմք՝ ոչ թէ իբր ի նմանէ յառաջ սկիզբն առեալ և բղխեալ, որ է անձնաւոր հաւասար նմին և համափառ բղխումն՝ ոչ յՈրդւոյ, այլ ի Հօրէ։ Լաւն։ «Բառեութեանն պատճառի առ ի Հօրէ միայնոյ. իսկ ըստ ունակութեան և շնորհաբալխութեան հաւասարապէս Հօր և Սրբոյ»։ Ն. Ե. Ընդհանրական։ Ինչո՞ւ ձեր փաստերը Միթէարեան միաբանից Շարակնոյի մեկնութեան հետ հրատարակած Հոգւոյն Սրբոյ բղխման ճշման և Գաթըրճեանի Տարբերութիւնն յառաջ կը բերէք։ Միթէ կը կարծէք որ մեզ անծանօթ են այդպիանդակ քաջքոյնները։ Ինչո՞ւ ձեր անձը Հայաստանեայց եկեղեցւոյ վարդապետ կը քարոզէք և պապական ղէնքերով մեր դէմ կը զինիք։

Ո՛չ ապաքէն յայտնեցինք ձեզ, անտարբեր փաստաբան, որ դուք իրաւունքն հետ Գաթըրճեանի հացին իւղ կը քսէք, երբ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ դարերով սրբազործուած անջուր պատարագ ելու սովորութիւնը կայսրանէք ըսելով. «Ձուր խառնելը կամ չը խառնելն անորոշէր Բան Ժ'է»։ . . . Իրաւունքն երբ 164—184 ի՞նչ հարկ կայ այսպիսի անտարբեր խօսքեր արասանել հակառակորդին պատասխանելու համար։

Ո՛չ ապաքէն յայտնեցինք ձեզ, ողորմելի փաստաբան, որ կը մեղանչէք Հայաստանեայց եկեղեցւոյ բոլոր հայրապետներուն, վարդապետներուն, պատմագիրներուն և ժողովրդեան դէմ, երբ կը պնդէք թէ Հայաստանեայց եկեղեցին Գաղիկեոնի ժողովն կ'ընդունի, Վարդայանք էք արդեօք Հայոց պատմագիրները՝ Մովսէս Կաղանկատուացի, Յովհաննէս Կաթողիկոս, Բախանէս, Ղևոնդ, Աստղիկ, Թովմա Սրժբունի (որոց մէջէն սրբապիղծ և տղմատ ձեռք մը, տպագրութեան ժամանակ, հանած է նոյն ժողովին վերաբերեալ կը-

տորները թեպէս եւս քնադիրը կեցած է տակաւին) վարդան Ուռհայեցի, Օրբէշեան և ինչ, և ինչ, Գիտէ՞ք արդեօք քաղկեդոնի ժողովին մերժման համար դումարուած աղբային ժողովներուն թիւն։ Հաճեցէ՛ք, կաղաչեմք, առ վայր մի իջանիլ ձեր մեծախօսութեան ամպամած բարձրութենէն և բազմայ մէջէն, գէթ Սրբւելեան հայ վարդապետաց առ Գրիգոր Անուարդեցին ուղղած թղթոյն հետեւեալ կտորը կարդալ։

«Եւ յետ այսր ամենայնի լրիւ պինդ ունել զկրկին նորոգեալ (ի թագէտէ և Ս. Լուսաւորէ) դաւանութիւն հաւատոյ և զճշգրիտ սահմանս որ վասն կարգաց եկեղեցւոյ 'ի Ս. ժողովոյն Հայոց որք վասն չար աղանդոյն նեւտորականացն և աշխարհականացն պիտի ժողովն Գաղիկեդոնականացն, յորով պատերազմաւ և մեծաջան աշխատանքս յիւրաքանչիւր ժամանակս յընծիւղիլ չարին՝ 'ի հարկէ սաղաւարտեալ ժողովին 'ի քաղաքն Հայոց առաջնորդք եկեղեցւոյ և իշխանք ազգիս և մեծախոյղ քննութեամբ ջան եղեալ 'ի բաց խէին զբոյս չար որոմանցն և սերմանէին զճմարիտն և զբարիւք ուղղափառութիւնն, զորոց զոյսն երկանց ոչ է պարտ տապալել և չիւցանել, այլ միշտ վառ ունել յանձին։ Եւ ժողով ասացաքն ասեմք ձեռք ըզ Շահապիւանին, ընդ որում էր անպարտ յիմաստս Անանիա Մեարապօլիտ Սիւնեաց և աշակերտ Մեարոպայ, որոց գլուխ ժողովոյն ախոյեանն հաւատոյ Յովհան Մանգակունի, բոլոր եպիսկոպոսք և իշխանք Հայոց։ Ս.յս սակս ժողովն Գաղիկեդոնի և այլ մասնաւոր բանից, որ 'ի չարէն անկեալ էր յաղգս։

Բ. Գարձեալ ժողով 'ի Նոր քաղաքի՝ Հայոց և Սարոց ուղղափառաց վասն չար աղանդոյն նեւտորականացն որ 'ի խուժիկս և վասն կարգաց եկեղեցւոյ Բաբկէնիւ կաթողիկոսիւ Հայոց։ (Սոյն աղբային ժողովի մէջ խստիւ մերժուած է Գաղիկեդոնի ժողովն)։

Գ. Գարձեալ ժողով 'ի Գուլին յաւուրս Ներսիսի կաթողիկոսի, որ վասն Գաղիկեդոնականացն ունեան և Նեւտորի աղանդոյն . . .

Դ. Գարձեալ ժողով 'ի Նոյն Գուլին Մովսիսի կաթողիկոսիւ վասն Նոյն աղանդոյ Գաղիկեդոնականացն . . .

Ե. Գարձեալ ժողով 'ի Գուլին երկիցս անդամ Արքայաճառ կաթողիկոսիւ, որ վասն բաշխանսն վրաց . . . յորում ամենեւին բարձին զընտանութիւն և զխառնումն Գաղիկեդոնականացն . . .

Չ. Գարձեալ ժողով Հայոց 'ի Վարաւ առ Սրբաւնոս Եղիայիւ կաթողիկոսիւ Հայոց վասն Նոյն Գաղիկեդոնականացն . . .

Լ. Գարձեալ ժողով նախ քան զայս 'ի թէոգոսօլիս, Հայք և Հռոմք վասն միարանութեան յաւուրս Եղիի կաթողիկոսի հրամանաւ կայսեր Հերակլի, յորում հաստեալ Եղիի որի որանի խմբեցաւ . . . (ի նախատինս այն Գաղիկեդոնական հաւանութեան Եղիի անուան գլխագիրը, շատ խամադրոց կաթողիկոսական ցանկին մէջ, մինչեւ ցայսօր գլխիվայր կը դուրս)։

Ը. Գարձեալ ժողով 'ի Մանազկերտ յաւուրս Յովհաննոս Օճնեցւոյ, որ զխմորեալ (քաղկեդոնական աղանդն եզրաց . . . մաքրեաց . . .

Թ. Գարձեալ ժողով Ս. Հարցն յԱնի, յիւրում քննեալ դոկին համախոհ վրաց զվահան կաթողիկոս . . .

Ժ. Խակ յաւուրս վերջին, 'ի ժամանակս Զաքարիայի Սպասալարին և Խանէի Աթաբէգին վրաց, Գարձեալ ժողով Ս. Հարցն Եպիսկոպոսաց, վարդապետաց, քահանայից 'ի Գետակունն . . . և մի անգամ յԱնի և չարաչար նշգրովիւք բարձին և հեռացուցին զամենայն հաւանացն վրաց և Հոռոմոց։

Արդ՝ այդ ամենայն հարք և Սիւնհոգոսք մեծաւ քննութեամբ մաքրեցին զեկեղեցին Հայոց յամենայն զանազան որոմանց և զսահման հաւատոյ և զկարգ եկեղեցւոյ անխառնելի կաթողիկոսին մեզ։ Վասնորոյ պարտ է ամենայն հը պատակութեամբ պինդ ունել զայս սահման, առանց յաւելման և պակասութեան . . . Օրբէշեան։

Ի՞նչ պատասխան ունիք այս պատմական վաստերուն դէմ, ողորմելի վաստաբան։ Գարձեալ 1820 ին 'ի Պօլիս դումարուած մասնաժողովն պիտի յառաջ բերէք։ Ս.յդ մասին ալ լսեցէք ձեր Երաւարդական վճռով Երաւարդաւորաւ Գաթըմեանի խօսքերը։

«Դեռ Հոյնաստանեայց եկեղեցիին դրական կերպով ընդունած է, ոչ Ս. Լեւոնի առ Փլաբիանոս վարդապետական թուղթն (Տումարն) և ոչ

չորրորդ Տիեզերական ժողովն (Քաղկեդոնի) : Գիշ զարմանալի չէ որ 1820 ին Սիւնհոդոսը (Պօլսոյ թերազդային մասնաժողովը) թէ նոյն թուղթը թէ աս ժողովը կ'ընդունի ըսելով՝ երէ Քաղկեդոնի երկոյ Մարք Ժողովն (Նիկիոյ, Կ. Պօլսի, Եփեսոսի) : Սյա երէն, մէ, այս երէն, որն որ ասկէ 1000 տարի առաջ Շիրակաւանի ժողովն մէջ դրուեցաւ, երբ արդեօք Հայաստանեայց եկեղեցին հաստատ կերպով մը պիտի վերցնէ և ի պաշտօնէ պիտ'որ ըսէ թէ՝ քաղկեդոնի Տարքեր երէ. 24—25 : Թող չը հաւաքէ Գաթրքեան, որովհետեւ Չամուռեանն ու իւր փաստաբանը, մէկը Իրաւագէտ և միւսը Յօդագիր, ինքնակոչ ընտրութեամբ բոլոր ազգի կողմէն Հռովմայ արքունեաց առջեւ պատգամաւորելով վերցուցած են երէն, այն պատգամներու սրտի վրայ ծանրացած երէն : Սյն պէս չէ, մեծավճիռ փաստաբան : Իրաւունք չունինք ըսել, որ դուք Գաթրքեանի հայցին իւր կը քսէք և Էջմիածնի անուամբ վատիկանեան թմբուկ կը հարկանէք, գիտութեամբ թէ անգիտութեամբ :

Իսկ մենք յայտնած ենք և կը յայտնենք ձեզ, Իրաւագէտ փաստաբան, որ Հայաստանեայց եկեղեցին ոչ միայն անցեալ դարերուն մէջ, այլ և ներկային մէջ մերժած է և կը մերժէ Քաղկեդոնի ժողովն : Մերժած է վասն զի Գիշ նոյն ժողովի խայտառակ պատմութիւնը, աքսորանքները, սպանութիւնները, Հռովմայ պապական փոխանորդի և Յունաց Պատրիարքի փառամարտնչութեան յղերը, նախագահութեան համար հանած ազմուկները, քրիստոնէից մէջ սերմանած կուսակցական արհաւիրները, որուն համար նոյն ժամանակի կայսերք ստիպուեցան հրովարտականք հանել, որ ամենեւին մարդ բերան չառնու Քաղկեդոնի ժողովի խռովայոյղ անունը : Կը մերժէ Հայաստանեայց եկեղեցին, վասն զի նոյն ժողովէն նոր դաւաճութիւն ստեղծելու կարօտութիւն չունի, նոյն ժողովի ոչ աղմուկին մասնակից է և ոչ վճռոյն, ոչ Պապին կուղէ գլուխ խնայարհել և ոչ Յունաց Պատրիարքին : Կը մերժէ արհամարհելով 1820 ի թերազդային մասնաժողովի թերի ենթադրութիւնները, որք Պօլսոյ անձուկ չըջա-

նակէն արաքոյ երբէք լսուած ու ընդունելութիւն դուած չեն : Նոյն իսկ Պօլսոյ որ նոյն մասնաժողովի արաքսած Ռոմանեցիները և Տաթեւացիները տօնելէ դադրած էր, այսօր սկսած է տօնել : Հայաստանեայց եկեղեցին մի միայն երեք նախկին Տիեզերական ժողովներ (Նիկիոյ, Կ. Պօլսի և Եփեսոսի) ընդունած է և կ'օրհնէ հանդիսագէտ, իսկ Քաղկեդոնին ոչ երբէք : Եթէ պատմութեան անդէտ էք, գէթ բացէք Հայաստանեայց եկեղեցւոյ դաւանութեան և արարողութեան ծիսարանն ու Մաշտոցը : Տաղաւակ և յամառ փաստաբանութեանն ու հրապարակական ստոխոսութեանն աւելի օգտաւէտ է ձեզ լսել : Անցնինք այժմ ուրիշ խնդրոյ :

Ո՞չ ապաքէն յայտնեցինք ձեզ, անխաւեր փաստաբան, որ կայսերէք դուք դրաքննական օրէնքը, երբ առանց օրինաւոր վաւերագիր ցուցնելու կը պնդէք վայրագար՝ թէ վ. կաթողիկոսն և Ջալալեան Ս. Եպիսկոպոսն ամբողջ կարգացած են Իրաւագէտ և հաւանութիւն սուած : Ո՞ր է հաւանութեան վաւերագիրը, և ինչո՞ւ կը ծածկէք, եթէ ունիք : Եթէ չունիք, ի՞նչպէս կը համարձակիք կաթողիկոսական հաւանութեան պատրուակաւ պապագաւանութիւն վաճառել հայ ժողովրդին : Ո՞չ ապաքէն յայտնեցինք ձեզ որ Ս. Ջալալեան պարզաբար խոստովանած է իր խաբուած ըլլալն ի Չամուռեանէն և Իրաւագէտ երկրորդ հատորը յետ տպագրութեան միայն կարգաւով ստատիկ զայրացած է :

Ո՞չ ապաքէն յայտնեցինք ձեզ, որ Հռովմայ եկեղեցին մայր ու դաստիարակ չէ ամենայն եկեղեցեաց : Ի՞նչ հարկ կայ ձեր կողմէն Իրաւագէտ վճիռը մեղմել և ըսել թէ՝ և սակայն մայր և դաստիարակ է ամենայն Սիւնհոդոսի եկեղեցեաց :

Գուք, զրախօս փաստաբան, առանց մեր դրած գիտողութիւններէն բողոքականութեան նշոյլ մ'անդամ յառաջ բերելու, թեթեւամտ բար բողոքական կանուանէք զմեզ : Բայց մի թէ աշխարհ ամենայն չը կարդար մեր և ձեր դրածները, մի թէ չը անհնէր և չը դատէր մեր և ձեր դրուածոց հոգին : Եթէ բողոքական կը

համարիւր զմեզ իշխանիս և ձեր դաւանութեան դէմ բողոքելնու համար, քաջ գիտցէք, որ այդ բողոքին համար մենք ձայնակից ունինք մեզ բովանդակ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ լրութիւնը: Այդ բողոքը սուրբ պարտաւորութիւն մը համարած ենք մեզի համար: Այդ բողոքը շարունակած ենք մեր մանկութեան և պիտի շարունակենք մինչև ի դերեղման ամեն անոնց դէմ, որոնք ձեր դաւանութեան աչքով կը նային Հայաստանեայց եկեղեցւոյն վրայ: Այդ բողոքը կը շարունակենք իշխանիս դէմ, ոչ թէ ատելութեան սղլով, ինչպէս դուք կերպով, ոչ թէ ձեր անձնական դաւանութեան վրայ բռնանալու մտք, այլ պարզամիտ ժողովուրդը, մեր սիրելի և արեւակից եղբարքը զգուշացնելու համար:

Արդ՝ ամիսօրեայ մեր խօսքը՝ կը կրկնենք հրապարակաւ, որ թիւր սկզբունք և օտարութիւն դաւանութիւն մեր եկեղեցւոյն մէջ տարածողներուն դէմ պատրաստ ենք ամեն ժամանակ բողոք բառնալու և ճշմարտութիւնը պաշտպանելու: Իսկ ձեր հայհոյաբանութեան զրախօսութեան և ճամբարտակութեան դէմ մեր միակ պատասխանն է միշտ՝ ՄԱՌՆ ԱՐԶԱՄԱՐԶԱՆԲ:

Գ. ՄԱՐԶԱՆԲ

Ազգային Պատրիարքարանէն հետեւեալ պաշտօնական տեղեկութիւնը հաղորդուած է ի հրատարակութիւն:

Ազգային վարչութեան կրօնական և քաղաքական ժողովոյ ընտրութիւնը արդէն վերջացած և անոր արդիւնքը Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօրմէն յայտադրով մը Բ. Գրան հաղորդուած ըլլալով, այս անգամ Բ. Գրանէն եկած հրամանագրով մը հաստատուեցան նորընտիր ժողովականք իրենց պաշտօնին մէջ:

Ահաւասիկ նորընտիր ժողովականաց ցուցակը:

Անգամը կրօնական ժողովոյ.

1. Գեր. Տ. Յովհաննէս եպիսկ. Սեթեան
2. " " Սիմէօն " Սեփերեան
3. " " Ներսէս եպիսկ. Վարժապետեան
4. " " Երազմէտ վարդապետ Պատր. փոխ.
5. Սրժ. " Գեորգ աւագ ֆահանայ Խասգիւղի
6. " " Արիստակէս աւագ ֆահ. Սամաթիոյ

Անգամը քաղաքական ժողովոյ

1. վահ. Ս. Ապրի Էֆէնտի
2. " Յակոբ Էֆէնտի Նորատունկեան
3. Մեծ. Տիգրան Էֆէնտի Խուսովեան
4. " Տօգթօր Ռափայէլեան Էֆէնտի
5. " Յակոբ Էֆէնտի Ֆրէնկեան
6. " Գեորգ Էֆէնտի Մկրտիչեան

20 Փետրուար 1870

Ի Պատրիարքարան Հայոց

Կ. Պոլիս

Պ. Չերազի ԵՐԱԶՐ. (Երբառնայ Ընդ. 7.)

Պ. Չերազ կ'երազէ, երբ կը կարծէ թէ՛ Մամուլ այնչափ է իր նորածն ուղղագրութիւնը:

Պ. Չերազ կ'երազէ, երբ տղայարար կը պնդէ թէ՛ Մամուլ իշխանիս է իր նորատունկ Էֆէնտի:

Պ. Չերազ կ'երազէ յայտնադէս, երբ իր խղական ցնորից մէջ արդական հարկւր աչքերէն եւ ոչ մէկը բաց կը պահէ, որ անոնք երկրագունդէն քաղուած եւ Մամուլի անկէղծ դիպրոտնէն մէջ նշանակուած Էֆէնտիին եւ ուղղագրական նորածնութեան ցուցակը: (Տես. Մամուլ թիւ 57):

Բայց Պ. Չերազ կ'երազէր, երբ Մամուլի Դատարանէն վարչական նախագահմամ մը կը ստակայ, վասն զի Դատարան երազատեաներու, ստախօսներու, խօլամիսներու եւ կապէտներէն միակ շանթիչ և խիչ զէնքն է:

Երազէ. Պ. Չերազ, երազէ մինչդեռ տղայ եւ եւ ճամբարտակներ քեզի համար ցնորք է:

Երազէ, մինչդեռ իրական կենաց մէջ չես մըտած, եւ տակաւին հասակդ ու մտային կարողութիւնդ անկատար են:

Մենք կը ներենք քեզ Պ. Չերազ, որովհետեւ քաղաքական օրէնքն անգամ կը զիջանի եւ կը ներէ խակ հասակի թերութիւնները:

Վերջապէս կը ներենք եւ կը կրկնենք մեր նախորդ 59 թիւով յիշած հայկական առածնիս թէ՛ Մի Ժողովուրդ Ժողովուրդ...

ԽԱՌՆԱՇՓՈՐ ԼՈՒՐԵՐ

— Երբ լուրի որ Մօնտնէօր Բիւրօյից (Երզնէիս չի դառնար կոր) Հռովմայ Գահէն առած պատուէրին համեմատ խիստ մեղմ և անզուգականերայ ընթացք մը պիտի բռնէ, և Արշակունիս Գահէն Գահէն Գահէն մէկ մ'ալ Պոլիս չի գալու պալմանալ չի կողոյն գլխարկ մը գլուխն անցընելով Հռովմայ մէջ մնալը պիտի աւետեղեղեր:

Հռովմէն նետուած նոր գնտակը Թուոց մէկ մարդուն թեմն ու թագը. Բրինձ դանելու գնաց Տիմաղ, Տանր կորկտն եղաւ պէրպար:

ՇԱՐԱԳԻՐ—ՏՆՈՐԷՆ

ԳԵՂՈՐԳ Բ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Յ. ՔԻՐՈՔՅԱՆ